

Socialstyrelsen

Kortlægning af lovgivning og initiativer målrettet sikkerhed og forebyggelse af voldsepisoder på social-, sundheds- og beskæftigelsesområdet

Februar 2016

Publikationen er udgivet af

Socialstyrelsen

Edisonsvej 18, 1.

5000 Odense C

Tlf.: 72 42 37 00

E-mail: socialstyrelsen@socialstyrelsen.dk

www.socialstyrelsen.dk

Indhold udarbejdet af Socialstyrelsen.

Udgivet februar 2016, rev. marts 2016.

2. udgaven er identisk med 1. udgaven bortset fra en rettelse s. 28.

Det fremgik her fejlagtigt i 1. udgaven, at kampagnen

"Forebyg vold på jobbet" skulle videreføres.

Download eller bestil rapporten på www.socialstyrelsen.dk

Der kan frit citeres fra rapporten med angivelse af kilde.

ISBN: 978-87-93407-11-4 (elektronisk version)

Indholdsfortegnelse

Resumé.....	4
1. Indledning.....	5
1.1 Kortlægningens opbygning.....	7
2. Lovgivningsmæssige rammer	8
2.1 Tilsyn	8
Socialtilsyn.....	8
Tilsyn efter servicelovens § 148a	11
Arbejds miljøtilsyn	11
2.2 Magtanvendelse, tvang, nødværge og besøgsrestriktioner	12
Magtanvendelse.....	13
Anvendelse af tvang.....	13
Reglerne om besøgsrestriktioner	14
2.3 Samarbejde mellem forskellige myndigheder	15
2.4 Arbejds miljø	17
2.5 Det voldsforebyggende sigte i uddannelser på social- og sundhedsområdet	18
3. Igangværende initiativer til forebyggelse og håndtering af vold.....	21
3.1 Borgerrettede indsatser.....	21
3.2 Uddannelses- og kompetenceudviklingsinitiativer til personale samt arbejdsmiljøindsatser	24
3.3 Handlingsplaner, kortlægninger og tværgående initiativer	25
3.4 Oplysningsmateriale, håndbøger, kampagner og konferencer	27
4. Fysiske rammer	30

Resumé

I kortlægningen præsenteres den relevante lovgivningsmæssige ramme og igangværende eller nyligt afsluttede statslige initiativer, der direkte eller indirekte er målrettet voldsforebyggelse eller øget sikkerhed på arbejdspladser på social- og sundhedsområdet. Formålet med kortlægningen er at give et overblik over den aktuelt gældende lovgivning og nyligt afsluttede og igangværende statslige initiativer, der er målrettet forebyggelse af vold, og som kan være med til at øge sikkerheden på arbejdspladser på social- og sundhedsområdet.

Den lovgivningsmæssige ramme, som præsenteres i kortlægningen, har både et direkte og indirekte sigte på voldsforebyggelse og på at øge sikkerheden på arbejdspladser på social- og sundhedsområdet. Afsnittet er opdelt i fem temaer: 1) Tilsyn, 2) Magtanvendelse, tvang, nødværge og besøgsrestriktioner, 3) Samarbejde mellem myndigheder 4) Arbejds miljø og 5) Det voldsforebyggende sigte i uddannelser på social- og sundhedsområdet.

Kortlægningen har også fokus på *igangværende eller nyligt afsluttede statslige initiativer til forebyggelse og håndtering af vold*. De statslige initiativer er inddelt i initiativer, der er målrettet: 1) Borgerrettede indsatser, 2) Uddannelses- og kompetenceudviklingsinitiativer til personale samt arbejdsmiljøindsatser, 3) Handlingsplaner, kortlægninger og tværgående initiativer samt 4) Oplysningsmateriale, håndbøger, kampagner og konferencer.

Endelig beskriver kortlægningen initiativer vedrørende *fysiske rammer*, der kan virke voldsforebyggende og øge sikkerheden. Her nævnes fire initiativer fra hhv. finanslovsaftalen for 2014 og satspuljeaftalerne for 2014, 2015 og 2016.

1. Indledning

I de seneste år har der været flere alvorlige tilfælde af grov vold og vold med døden til følge på bl.a. botilbud og forsorgshjem for voksne med nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne. De alvorlige episoder har skabt et øget fokus hos regeringen, kommuner, regioner og faglige organisationer på at forebygge vold på de ovennævnte boformer, i behandlingspsykiatrien og i ældreplejen mv.

Voldsepisoder på arbejdspladser på social- og sundhedsområdet er et komplekst problem, der ikke kun handler om arbejdsmiljø, men også om tryk og trivsel for borgere og medarbejdere, psykisk sundhed og sociale forhold. Der er allerede iværksat en række statslige initiativer på de forskellige berørte fagområder, som direkte eller indirekte sigter mod at forebygge, at der sker voldsepisoder på arbejdspladser.

I denne kortlægning præsenteres den relevante lovgivning samt igangværende og nyligt afsluttede¹ statslige initiativer til forebyggelse af vold og øget sikkerhed på arbejdspladser på social- og sundhedsområdet. I kortlægningens bilag 1 findes en uddybende beskrivelse af de områder, der præsenteres i kortlægningen.

Formålet med kortlægningen er at skabe et samlet overblik over den lovgivningsmæssige ramme og øvrige statslige tiltag målrettet voldsforebyggelse på arbejdspladser på social- og sundhedsområdet. Kortlægningen er udarbejdet med henblik på at skabe klarhed blandt fagpersoner og beslutningstagere om rammerne for voldsforebyggelse på tværs af forskellige fagområder. Fokus for kortlægningen er på målgruppen voksne og ældre borgere med nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne eller særlige sociale problemer.²

1 Omfatter projekter, der er afsluttet inden for de - seneste to år (2014 og 2015).

2 For Social- og Indenrigsministeriet er kortlægningen afgrænset til at omfatte arbejdspladser målrettet voksne (dvs. voksne med nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne eller særlige sociale problemer) og dækker både tilbud og behandling i kommuner og regioner. For Beskæftigelsesministeriet og Sundheds- og Ældreministeriet gælder kortlægningen generelt for arbejdspladser på social- og sundhedsområdet.

I kortlægningen præsenteres den gældende lovgivning pr. januar 2016. Kortlægningen vil ikke løbende blive opdateret, såfremt der sker lovgivningsmæssige ændringer.

Kortlægningen omfatter lovgivning og initiativer, der har til formål at:

- Øge sikkerheden for medarbejdere, der arbejder på boformer, herunder botilbud³ og forsorgshjem, eller i ældreplejen samt behandlingspsykiatrien mv.
- Forebygge vold og øge sikkerheden blandt beboere/patienter på ovennævnte tilbud.

Kortlægningen omfatter både lovgivning og initiativer, der *direkte* er målrettet øget sikkerhed og forebyggelse af vold samt lovgivning og initiativer, der mere *indirekte* understøtter og fremmer øget sikkerhed og forebyggelse af vold.

Kortlægningen er udarbejdet af Socialstyrelsen i et samarbejde med Social- og Indenrigsministeriet, Beskæftigelsesministeriet, Sundheds- og Ældreministeriet og på baggrund af bidrag fra Ministeriet for Børn, Undervisning og Ligestilling samt Uddannelses- og Forskningsministeriet.

Under Justitsministeriets ressortområde er der fastsat regler i straffeloven, som omhandler behandlingen efter en straffesag vedrørende en voldssituation. Kortlægningen er imidlertid afgrænset til ikke at omfatte sanktionsmuligheder efter en voldsepisode.

³ Botilbud efter SEL §§ 107 og 108 og boliger efter ALM § 105.

1.1 Kortlægningens opbygning

Kortlægningen er opdelt i følgende tre temaer:

1. **Lovgivningsmæssige rammer**, herunder
 - Tilsyn
 - Magtanvendelse, tvang, nødværge og besøgsrestriktioner
 - Samarbejde mellem forskellige myndigheder
 - Arbejdsmiljø
 - Det voldsforebyggende sigte i uddannelser på social- og sundhedsområdet

2. **Igangværende og nyligt afsluttede initiativer**, herunder
 - Borgerrettede indsatser
 - Uddannelses- og kompetenceudviklingsinitiativer til personale samt arbejdsmiljøindsatser
 - Handlingsplaner, kortlægninger og tværgående initiativer
 - Oplysningsmateriale, håndbøger, kampagner og konferencer

3. **Fysiske rammer**

I kortlægningens afsnit præsenteres følgende:

I *afsnit 2* beskrives den lovgivningsmæssige ramme, der understøtter forebyggelse af vold og øget sikkerhed på arbejdspladser på social- og sundhedsområdet. I *afsnit 3* præsenteres en række indsatser til voldsforebyggelse og øget sikkerhed på tværs af social-, sundheds- og beskæftigelsesområdet. I *afsnit 4* beskrives lovgivning og initiativer, der er målrettet etablering af fysiske rammer, som direkte eller indirekte understøtter forebyggelse af voldsepisoder og øget sikkerhed.

I kortlægningens **bilag 1** er de enkelte initiativer, som præsenteres i kortlægningen, nærmere beskrevet.

2. Lovgivningsmæssige rammer

Den lovgivningsmæssige ramme, der indgår i kortlægningen er: tilsyn (afsnit 2.1), magtanvendelse, tvang, nødværge og besøgsrestriktioner (afsnit 2.2), samarbejde mellem forskellige myndigheder (afsnit 2.3), arbejdsmiljø (afsnit 2.4), og det voldsforebyggende sigte i uddannelser på social- og sundhedsområdet (afsnit 2.5).

2.1 Tilsyn

På landsplan føres der en række driftsorienterede tilsyn inden for fx social-, beskæftigelses-, ældre- og sundhedsområdet, som bl.a. kan have betydning for voldsforebyggelse og øget sikkerhed på arbejdspladser. De enkelte tilsyn har varierende beføjelser og forskellige formål. På beskæftigelsesområdet føres der arbejdsmiljøtilsyn. På socialområdet føres der socialtilsyn, og derudover fører kommunalbestyrelsen generelt driftsorienteret tilsyn med egne tilbud efter Lov om social service (herefter benævnt serviceloven), som ikke er omfattet af socialtilsynet. Yderligere har kommunerne ansvaret for at føre et personrettet tilsyn, der skal sikre, at borgeren er visiteret til det rette tilbud, og at der løbende følges op på den indsats, der er iværksat for den enkelte borger. Det personrettede tilsyn indgår ikke i denne kortlægning.

De enkelte tilsyn præsenteres nærmere nedenfor.

Socialtilsyn (jf. bilag 1 nr. 1.1.1): I juni 2013 vedtog Folketinget Lov om socialtilsyn med henblik på at styrke godkendelsen af og tilsynet med sociale tilbud og plejefamilier i Danmark. Loven er gældende pr. 1. januar 2014.

På landsplan er der oprettet fem socialtilsyn, som tilsammen har ansvaret for socialtilsynet og varetager den samlede tilsynsopgave. Socialtilsynet skal overordnet sikre og højne kvaliteten af sociale tilbud og har ansvaret for at godkende og føre tilsyn med sociale tilbud i hele landet. Det er en betingelse for godkendelse, at et tilbud vurderes at have den fornødne kvalitet og er egnet til til-

buddets målgruppe. Godkendelse af tilbud samt de løbende tilsyn gennemføres på baggrund af en centralt fastsat kvalitetsmodel, som benyttes til vurdering af kvaliteten i tilbuddene.

Kvalitetsmodellen, som tilbuddene skal bedømmes på baggrund af, indeholder syv temaer⁴. Disse temaer har både direkte og indirekte sigte på voldsforebyggelse.

Temaet "målgruppe, metoder og resultater" kan direkte knyttes til det voldsforebyggende arbejde, da det bl.a. har til hensigt at sikre:

- At tilbuddet anvender faglige tilgange og metoder, der er relevante i forhold til tilbuddets målsætning og målgruppe
- At arbejdet i botilbuddet understøtter borgernes sundhed og trivsel både mentalt og fysisk
- At tilbuddets pædagogiske indsats understøtter, at der ikke sker overgreb i tilbuddet
- At tilbuddets beredskab i forhold til forebyggelse af overgreb er tilpasset målgruppen og er kendt af medarbejderne

Temaet "kompetencer" understøtter det voldsforebyggende arbejde på botilbud ved at sikre, at medarbejderne har de rette kompetencer i forhold til botilbuddets målgruppe, de metoder, som tilbuddet anvender, og borgernes aktuelle behov. Fokus kan eksempelvis være, hvorvidt medarbejderne har relevant uddannelse, opdateret viden og erfaring med målgruppen og tilbuddets metoder.

Temaet "fysiske rammer" har en mere indirekte voldsforebyggende karakter, idet de fysiske rammer kan have betydning for beboernes tilfredshed og trivsel i tilbuddene (jf. afsnit 4 i denne kortlægning). Tilsynet skal sikre, at tilbuddets indretning og faciliteter er velegnede og hensigtsmæssige i forhold til tilbuddets målgruppe, og at det understøtter indsatsens formål og indhold.

⁴ De syv temaer er: 1: Uddannelse og beskæftigelse, 2: Selvstændighed og relationer, 3: Målgrupper, metoder og resultater, 4: Organisation og ledelse, 5: Kompetencer, 6: Økonomi og 7: Fysiske rammer

Hvis det i forbindelse med godkendelse eller tilsyn viser sig, at tilbuddet ikke er egnet til at tage sig af målgruppen, vil tilbuddet i sidste ende kunne få afslag på godkendelse eller få frataget sin godkendelse. Hvis der er tale om mindre alvorlige tilfælde, kan der stilles krav til tilbuddet om, at de skal rette op på nogle specifikke forhold for at få eller beholde deres godkendelse.

Hvis socialtilsynet i forbindelse med et tilsyn bliver opmærksom på uhensigtsmæssige forhold, der hører under et andet tilsyn, skal socialtilsynet gøre dette andet tilsyn opmærksom på sin bekymring.

Derudover modtager socialtilsynet, som led i sin funktion som tilsynsmyndighed, indberetninger om:

- Magtanvendelse udøvet over for voksne i forbindelse med foranstaltninger efter servicelovens §§ 125-128, jf. servicelovens § 136, stk. 1 og § 9, stk. 1 i Bekendtgørelse om magtanvendelse og andre indgreb i selvbestemmelsesretten over for voksne samt om særlige sikkerhedsforanstaltninger for voksne og modtagepligt i boformer efter serviceloven
- Optagelse i særlige botilbud uden samtykke efter SEL § 129
- Indgreb efter servicelovens § 137 g i forhold til personer, der er anbragt på et anbringelsessted, jf. § 66, stk. 1, nr. 5 og 6, i henhold til en strafferetlig afgørelse afsagt ved dom eller kendelse
- Indgreb efter servicelovens § 137 g – 137 j over for personer med nedsat psykisk funktions-evne, som er anbragt i boform efter servicelovens § 108

Socialtilsynet vurderer, hvorvidt de modtagne indberetninger giver grundlag for tilsynsmæssige overvejelser i forhold til de driftsmæssige forhold i tilbuddene, fx om der er grundlag for ekstra fokus på et tilbud på grund af for mange magtanvendelser og indgreb, der kan give anledning til dialog med tilbuddet om deres pædagogiske praksis.

Indberetningerne er generelt stilet til de kommuner, der har ansvaret for borgernes ophold i tilbuddet jf. Retssikkerhedslovens §§ 9 og 9 a. Det er således borgerens handlekommune, der konkret skal vurdere, om magtanvendelserne giver anledning til fx ændrede afgørelser etc. Indberetnin-

gerne sendes herudover til en eventuel kommunal eller regional driftsherre. På den måde sikres det, at de myndigheder, der har ansvaret for henholdsvis det personrettede og det driftsorienterede tilsyn samt for driften af anbringelsesstedet eller boformen, får mulighed for at reagere på de foretagne indgreb alt efter deres opgaver og kompetencer i forhold til tilbuddet og borgeren.

Tilsyn efter servicelovens § 148a (jf. bilag 1 nr. 1.1.6): Der føres også tilsyn med de tilbud, der ikke er omfattet af socialtilsynet. Efter servicelovens § 148a fører kommunalbestyrelsen generelt driftsorienteret tilsyn med egne tilbud oprettet efter serviceloven, som ikke er omfattet af § 4 i Lov om socialtilsyn, og med private tilbud oprettet efter serviceloven beliggende i kommunen, som ikke er omfattet af § 4 i Lov om socialtilsyn.

Det driftsorienterede tilsyn omfatter tilsyn med tilbuddets personale, bygningsmæssige forhold og økonomi. Det omfatter bl.a. tilsyn med:

- om personalets kvalifikationer svarer til den opgave, som tilbuddet skal løse.
- beboernes kost.
- bygningsmæssige forhold.
- om udbud af fritidsaktiviteter mv. svarer til målgruppen.
- om tilbuddets forvaltning af økonomien er forsvarlig.

Da sociale servicetilbud har forskelligt indhold, vil tilsynets fokus altid skulle tilpasses forholdene i det enkelte tilbud.

Der er ikke vejledt specifikt om tilsynet i forhold til voldsudøvelse, men i det omfang at tilsynet konstaterer, at der forekommer voldssituationer eller lignende, forudsættes tilsynet at være opmærksom herpå.

Arbejds miljøtilsyn (jf. bilag 1 nr. 1.1.5): Arbejdstilsynet tilser arbejdsmiljøet i virksomheder, herunder blandt andet døgninstitutioner og botilbud. Arbejdstilsynet bruger forskellige typer af tilsyn, når arbejdsmiljøet i virksomhederne kontrolleres. Der gælder dog de samme krav til arbejdsmiljøet, uanset hvilken type af tilsyn der bruges.

Arbejdstilsynets risikobaserede tilsyn indebærer, at tilsynsindsatsen målrettes mod de virksomheder, hvor Arbejdstilsynet forventer, at der er de største problemer med arbejdsmiljøet. Det indebærer blandt andet, at disse virksomheder får flere tilsyn. Formålet med tilsynet er at kontrollere, om virksomheden lever op til arbejdsmiljøreglerne, og at reagere, hvis der er væsentlige arbejdsmiljøproblemer. Arbejdstilsynets besøg er uanmeldte. Psykisk arbejdsmiljø og dermed også vold og trusler om vold på arbejdspladsen er et parameter i det risikobaserede tilsyn.

Arbejdstilsynet har også andre typer af tilsyn, der blandt andet er målrettet forebyggelse af vold på arbejdspladsen:

- **Arbejdstilsynets særlige tilsynsindsatser mod nedslidning** (jf. bilag 1 nr. 1.1.4): Arbejdstilsynet har i perioden 2007-2015 gennemført tilsynsindsatser, der retter sig mod brancher og jobgrupper, hvor der er særlig risiko for nedslidning. Indsatserne har fokus på arbejdsmiljøproblemer inden for muskel- og skeletbelastninger samt på det psykiske arbejdsmiljø, herunder forebyggelse af vold. Indsatserne udpeges fortløbende ud fra en oversigt over nedslidningstruede brancher, eksempelvis døgninstitutioner.
- **Arbejdstilsynets tilsynsindsatser med fokus på psykisk arbejdsmiljø** (jf. bilag 1 nr. 1.1.2): Arbejdstilsynet har i perioden 2013-2015 gennemført særlige tilsynsindsatser alene med fokus på det psykiske arbejdsmiljø. Indsatserne gennemføres i nedslidningstruede brancher, hvor bl.a. vold og trusler er et særligt problem.
- Fra januar 2016 er de gode erfaringer fra de særlige tilsynsindsatser (herunder de særlige tilsynsindsatser i forhold til psykisk arbejdsmiljø) blevet indbygget i det risikobaserede tilsyn. Det betyder, at det almindelige risikobaserede tilsyn udvides med en særlig grundig og målrettet gennemgang af psykisk arbejdsmiljø og muskel-skelet-besvær.

2.2 Magtanvendelse, tvang, nødværge og besøgsrestriktioner

Muligheden for at anvende tvang og magt i forhold til voksne, der modtager en social- eller sundhedsrettet indsats eller behandling, kræver en særlig hjemmel. De lovgivningsmæssige rammer er beskrevet nedenfor.

Magtanvendelse (jf. bilag 1 nr. 1.2.1 og 1.2.2): Hjemlen til anvendelse af magt og andre indgreb i retten til selvbestemmelse inden for det sociale område er forankret i serviceloven. Ved tvangsindlæggelse/tvangstilbageholdelse, tvangsmedicinering, tvangsfiksering og anvendelse af fysisk magt under indlæggelse eller tvungen opfølgning efter udskrivelse skal det ske efter Psykiatrilovens bestemmelser.

Formålet med bestemmelserne om magtanvendelse, tvang og nødværge er at begrænse magtanvendelse og andre indgreb i selvbestemmelsesretten til det absolut nødvendige. Magtanvendelsesreglerne er således vedtaget med henblik på at beskytte den enkelte borger og har ikke et direkte voldsforebyggende sigte. I forhold til voldsforebyggelse vil servicelovens §§ 126 og 127 i sjældne tilfælde være relevante. Servicelovens §§ 126 og 127 giver – under særlige forudsætninger, hvor det er absolut påkrævet – mulighed for, at fx personalet i botilbud kan fastholde og føre en beboer til et andet opholdsrum i situationer, hvor det vurderes, at der er nærliggende risiko for væsentlig personskade.

Magtanvendelse efter serviceloven skal registreres og indberettes til kommunalbestyrelsen i borgeregens handlekommune. Socialtilsynet og de tilsyn, der gennemføres efter § 148a i serviceloven vurderer, om magtanvendelsen/magtanvendelserne giver anledning til tilsynsmæssige initiativer. Sker der indgreb i form af nødværge eller nødret, registreres og indberettes dette på linje med øvrig magtanvendelse.

For personer, der er anbragt i en boform i henhold til en strafferetlig afgørelse, er servicelovens §§ 137 e - 137 m gældende. Denne lovgivning fastsætter regler for personlige indgreb som eksempelvis indskrænkning i den anbragtes adgang til internet og telefon samt mulighed for at undersøge den anbragtes opholdsrum og ejendele.

Anvendelse af tvang (jf. bilag 1 nr. 1.2.4): Hjemlen til at anvende tvang i forbindelse med psykiatrisk behandling er reguleret i Psykiatriloven og beskrevet i Sundhedsstyrelsens vejledning nr. 9427 af 20. januar 2011 (en ny vejledning vil blive udarbejdet som følge af lovændringen af Lov om anvendelse af tvang i psykiatrien, som blev ændret ved lov nr. 579 af 4. maj 2015). Lovgivningen har ikke et direkte voldsforebyggende sigte, men giver hjemmel til i visse tilfælde at fravige Sundhedslovens hovedregel om, at al behandling skal ske med patientens informerede samtykke. Det fremgår af Psykiatriloven, at indlæggelse, ophold og behandling skal finde sted med patientens

samtykke, og at netop samarbejdet mellem patient og behandlende læge er en forudsætning for, at det psykiatriske behandlingstilbud kan føre til et godt resultat.

Lov om ændring af lov om anvendelse af tvang i psykiatrien (lov nr. 579 af 4. maj 2015, som uddybes i bilag 1 nr. 1.2.3) har til formål at øge fokus på ligeværd, patientindflydelse, dialog og samarbejde i forbindelse med indlæggelse, ophold og behandling på psykiatrisk afdeling og dermed sikre, at anvendelse af tvang alene sker, når alle andre muligheder er udtømt. Det er endvidere hensigten med lovændringen også at nedbringe anvendelsen af tvang i psykiatrien. Lovændringen har desuden til formål at begrænse forekomsten af rusmidler og farlige genstande på de psykiatriske afdelinger og deraf følgende problemer for såvel behandlingen som for sikkerheden for patienter og personale.

Reglerne om nødværge og nødret er fastsat i Straffelovens §§ 13 og 14 (jf. bilag 1 nr. 1.2.5): Nødværge omfatter handlinger til at modstå eller afværge et påbegyndt eller overhængende uretmæssigt angreb, når handlingen ikke åbenbart går ud over, hvad der er forsvarligt. Handlinger i nødværge straffes ikke. Nødret vedrører retten til at begå en ellers strafbar handling, når den er nødvendig for at afværge truende skade på en person eller gods, og når handlingen må anses for at være af forholdsvis underordnet betydning.

Reglerne om besøgsrestriktioner er fastsat i servicelovens §§ 137 a - 137 d (jf. bilag 1 nr. 1.2.6): Ifølge lovgivningen bestemmer borgere, der bor i plejeboliger, på plejehjem eller i andre boligformer med tilknyttet personale og fællesboligarealer, som udgangspunkt selv, hvem vedkommende vil have besøg af. Kommunalbestyrelsen kan dog for visse besøgende træffe afgørelse om begrænsning af adgangen til fællesboligarealerne, hvis:

- 1) den besøgende udøver vold eller truer med vold over for andre beboere eller personalet eller i øvrigt udviser en adfærd, der er til fare for de øvrige beboere eller personalet.
- 2) den besøgende, uden at der er tale om fysisk vold, generer eller udøver chikane over for andre beboere eller personalet.

- 3) den besøgendes adfærd er stærkt generende for de andre beboere eller personalet⁵

Der kan som udgangspunkt ikke træffes afgørelse om at begrænse konkrete besøgendes adgang i den del af boligen, som beboeren alene har råderet over. Kommunalbestyrelsen kan dog træffe afgørelse om, at visse besøgende, der over for personalet udviser en adfærd som nævnt under punkt 1 og 2 ovenfor, ikke må være til stede i denne del af boligen i de tidsrum, hvor der leveres visiteret hjælp efter serviceloven.

2.3 Samarbejde mellem forskellige myndigheder

Et tværsektorielt samarbejde kan på flere måder være relevant i forhold til at forebygge voldsepisoder. Dels for derved at understøtte at borgeren modtager en sammenhængende indsats og behandling på tværs af eksempelvis kommunen og regionen, dels fordi videregivelse af relevante oplysninger om en borger mellem forskellige myndigheder kan give medarbejderne et bedre vidensgrundlag om borgerens aktuelle situation mv.

Relevante oplysninger om en borgers sag kan i henhold til gældende lovgivning løbende udveksles på tværs af forskellige myndigheder, som eksempelvis et kommunalt botilbud og behandlingspsykiatrien i en region, såfremt borgerens samtykke foreligger.

Sundhedslovens kapitel 9 regulerer videregivelse og indhentning af personoplysninger fra behandlingssammenhænge. Sundhedslovens regler om tavshedspligt og videregivelse af oplysninger finder anvendelse i de tilfælde, hvor patienter inden for sundhedsvæsenet eller andre steder, hvor der udføres sundhedsfaglig virksomhed, modtager eller har modtaget behandling af sundhedspersoner, medmindre andet særligt er fastsat i lovgivningen.

Efter Sundhedslovens § 41, stk. 1, kan en sundhedsperson med patientens samtykke videregive oplysninger til andre sundhedspersoner om helbredsforhold og andre fortrolige oplysninger i forbindelse med behandling af patienten eller andre patienter.

⁵ Dette gør sig gældende ved, at den besøgendes adfærd skaber generel utryghed ved at opholde sig på fællesboligarealerne eller forråelse af miljøet på fællesboligarealerne eller ved at vanskeliggøre den nødvendige hjælp efter serviceloven.

Videregivelse af oplysninger uden patientens samtykke kan finde sted jf. § 41, stk. 2, punkt 1-7. Herunder eksempelvis, når det er nødvendigt af hensyn til et aktuelt behandlingsforløb for patienten, og videregivelsen sker under hensyntagen til patientens interesse og behov, samt når videregivelsen er nødvendig til berettiget varetagelse af en åbenbar almen interesse eller af væsentlige hensyn til patienten, herunder en patient, der ikke selv kan varetage sine interesser, sundhedspersonen eller andre.

Til andre formål end behandling kan sundhedspersoner efter § 43, stk. 1, med patientens samtykke, videregive oplysninger om patienten til andre sundhedspersoner, myndigheder, organisationer, privatpersoner m.fl.

Oplysningerne kan efter § 43, stk. 2, uden patientens samtykke, bl.a. videregives, når

- 1) det følger af lov eller bestemmelser fastsat i henhold til lov, at oplysningen skal videregives, og oplysningen må antages at have væsentlig betydning for den modtagende myndigheds sagsbehandling.
- 2) videregivelsen er nødvendig for berettiget varetagelse af en åbenbar almen interesse eller af væsentlige hensyn til patienten, sundhedspersonen eller andre, eller
- 3) videregivelsen er nødvendig for, at en myndighed kan gennemføre tilsyns- og kontrolopgaver.

Derudover er der på psykiatriområdet fastsat regler for, hvornår der skal udarbejdes udskrivningsaftaler og koordinationsplaner, hvilket uddybes nedenfor.

Udskrivningsaftaler og koordinationsplaner (jf. bilag 1 nr. 1.2.4): Reglerne om udskrivningsaftaler og koordinationsplaner er reguleret i Lov om anvendelse af tvang i psykiatrien §§ 13 a-c. Heraf fremgår det, at overlægen, såfremt det antages, at en patient efter udskrivning ikke vil søge den behandling eller de sociale tilbud, der er nødvendige for patientens helbred, har ansvaret for, at der indgås en aftale mellem patienten, den psykiatriske afdeling og relevante myndigheder, privatpraktiserende sundhedspersoner m.fl. om de behandlingsmæssige og sociale tilbud til patienten.

Hvis patienten ikke vil medvirke til at indgå en udskrivningsaftale, har overlægen ansvaret for, at den psykiatriske afdeling i samarbejde med de relevante myndigheder, privatpraktiserende sund-

hedspersoner m.fl. udarbejder en koordinationsplan for de behandlingsmæssige og sociale tilbud til patienten.

Den psykiatriske afdeling kan videregive oplysninger om patienters rent private forhold til andre myndigheder, privatpraktiserende sundhedspersoner m.fl., hvis videregivelsen må anses for nødvendig af hensyn til indgåelse af og tilsyn med overholdelse af en udskrivningsaftale eller en koordinationsplan. I samme omfang kan myndigheder, privatpraktiserende sundhedspersoner m.fl. videregive oplysninger om patienter til den psykiatriske afdeling og andre myndigheder, privatpraktiserende sundhedspersoner m.fl.

Der er tale om et samarbejde, hvor tilbuddene i udskrivningsaftalen fastlægges ved fælles konference mellem de forskellige myndigheder. Samarbejdet forudsætter udveksling af oplysninger om patienten, der er nødvendige for at kunne indgå og følge op på udskrivningsaftaler eller koordinationsplaner. Udskrivningsaftalen skal indeholde en beskrivelse af patientens aktuelle og forventede behov for behandling og sociale tilbud samt angivelse af dato og tidspunkt for det første møde hos vedkommende myndighed.

Videregivelse af oplysninger til de relevante myndigheder om patientens rent private forhold uden samtykke kan finde sted efter lovens § 13 c, når det anses for nødvendigt. Det er alene oplysninger, der er nødvendige for indgåelse af en udskrivningsaftale eller koordinationsplan, der kan videregives uden patientens samtykke.

2.4 Arbejdsmiljø

Regler om arbejdsmiljø er reguleret i Arbejdsmiljøloven. Denne er generelt målrettet at sikre et sikkert og sundt arbejdsmiljø for medarbejdere bl.a. i forhold til håndtering af vold og voldsforebyggelse. Arbejdsmiljøloven giver Arbejdstilsynet beføjelser til at gennemføre tilsyn (jf. beskrivelsen af arbejdsmiljøtilsynet i afsnit 2.1 i denne kortlægning), der enten er uanmeldte eller anmeldte, og som kan lede til fx påbud på den enkelte arbejdsplads.

I dette afsnit beskrives den del af arbejdsmiljølovgivningen, der både direkte og indirekte er relevant i forhold til at forebygge vold og fremme øget sikkerhed på arbejdspladser.

Forebyggelse af vold i arbejdstiden og uden for arbejdstid (jf. bilag 1 nr. 1.3.1): Arbejdsmiljølovgivningen indeholder regler om arbejdets udførelse, der beskytter ansatte mod at blive udsat for vold. Reglerne går ud på, at arbejdet skal planlægges, tilrettelægges og udføres sikkerheds- og sundhedsmæssigt fuldt forsvarligt, så der ikke er risiko for de ansattes sikkerhed og sundhed. Pligterne påhviler arbejdsgiveren.

Folketinget har i januar 2015 vedtaget en lov, der indeholder en række ændringer til arbejdsmiljølovgivningen, herunder en bemyndigelse til at fastsætte nærmere regler om arbejdsrelateret vold uden for arbejdstid. Forslaget er en reaktion på, at flere ansatte har været udsat for arbejdsrelateret vold uden for arbejdstiden i de seneste år. Forslaget er blevet udmøntet i Bekendtgørelse om arbejdsrelateret vold uden for arbejdstid, der trådte i kraft den 1. januar 2016. Efter bekendtgørelsen skal arbejdsgivere nu også forebygge arbejdsrelateret vold uden for arbejdstid og ikke kun inden for arbejdstid som hidtil.

Arbejdsgivere får således pligt til at vurdere risikoen for arbejdsrelateret vold for deres ansatte uden for arbejdstiden. Arbejdsgiverne skal også fastlægge retningslinjer for og vejlede de ansatte i, hvordan de kan håndtere vold og trusler uden for arbejdstiden.

Ligestilling af fysisk og psykisk arbejdsmiljø i Arbejdsmiljøloven (jf. bilag 1 nr. 1.3.2): Folketinget vedtog i april 2013 en ændring af Arbejdsmiljøloven (lov nr. 356 af 9. april 2013), som tydeliggør, at det psykiske og det fysiske arbejdsmiljø er ligestillet. Lovændringen indebærer en ny § 1a, der præciserer, at loven omfatter både psykisk og fysisk arbejdsmiljø. Tidligere fremgik dette ikke direkte af loven, men kun af bemærkningerne til loven.

2.5 Det voldsforebyggende sigte i uddannelser på social- og sundhedsområdet

Flere uddannelser – bl.a. inden for social- og sundhedsområdet – har fokus på at øge de studerendes viden og kompetencer inden for konflikt- og voldsforebyggelse. Det voldsforebyggende fokus i fire centrale uddannelser for medarbejdere, der arbejder på de boformer, som er omfattet af kortlægningen, uddybes nedenfor.

Uddannelse til professionsbachelor som pædagog (jf. bilag 1 nr. 1.4.1): I pædagoguddannelsen er det i kompetencemålet for 2. praktikperiode⁶ fastsat, at de studerende indenfor social- og specialpædagogik bl.a. skal opnå:

- "Viden om konflikt- og voldsforebyggelse, konfliktnedtrapping og udadreagerende adfærd, kunne vurdere konflikter, forebygge og håndtere konflikter samt evaluere indgreb i konflikt- og voldsepisoder."

Formålet er at styrke de studerendes viden og kompetencer inden for konflikt- og voldsforebyggelse og herved styrke kommende social- og specialpædagogers færdigheder til at arbejde konflikt- og voldsforebyggende.

Uddannelse til professionsbachelor i sygepleje (jf. bilag 1 nr. 1.4.2): I bekendtgørelsen⁷ for uddannelsen er det beskrevet, at en professionsbachelor i sygepleje er i stand til at:

- "Identificere mulige dilemmaer og magtrelationer i pleje- og behandlingssituationer samt i strukturelle forhold i sundhedssektoren og handler ud fra gældende etiske retningslinjer, regler om patientsikkerhed og miljømæssige risikofaktorer"
(jf. bilag 1 til bekendtgørelsen om uddannelse til professionsbachelor i sygepleje).

Der er endvidere mulighed for, at færdiguddannede medarbejdere kan vælge videreuddannelse inden for emner relateret til voldsforebyggelse bl.a. gennem en kandidatuddannelse i socialt arbejde⁸, et fireårigt specialuddannelsesforløb for psykologer i psykiatrien, en etårig specialuddannelse i psykiatrisk sygepleje og den nyligt oprettede diplomuddannelse Socialpsykiatriens Pædagogiske Diplomuddannelse i Psykologi.

Uddannelse til pædagogisk assistent (jf. bilag 1 nr. 1.4.3): I bekendtgørelsen om den pædagogiske assistentuddannelse er der fastsat følgende mål for viden, færdigheder og kompetencer, der omhandler konflikthåndtering⁹:

⁶ Jf. bekendtgørelse nr. 211 af 06/03/2014

⁷ Jf. bilag 1 til bekendtgørelse nr. 29 af 24/01/2008

⁸ Yderligere informationer om uddannelsens indhold kan findes på www.ug.dk.

⁹ Jf. uddannelsesordningen af 1. august 2015 samt bekendtgørelse nr. 298 af 24. marts 2015.

Mål for grundforløbet:

- Grundlæggende viden om relevante pædagogiske metoder, herunder konflikt håndtering, vejledning, guidning og motivationsarbejde.
- Metoder til at anvende konflikt nedtrappende kommunikation.
- Metoder til at forebygge psykisk og fysisk vold.
- Kunne møde den pædagogiske målgruppe, pårørende og kollegaer på en etisk og respektfuld måde, herunder medvirke til at forebygge simple konflikter.

Kompetencemål for hovedforløbet:

- "Eleven kan anvende viden om konflikt nedtrappende og voldsforebyggende pædagogiske metoder til forebyggelse af fysisk og psykisk vold på arbejdspladsen. Der er yderligere fastsat mål for de enkelte uddannelsesspecifikke fag og for elevernes praktikperiode, der er målrettet konflikt håndtering og voldsforebyggelse."

Social- og sundhedsuddannelsen (jf. bilag 1 nr. 1.4.4): I bekendtgørelsen om social- og sundhedsuddannelsen er der fastsat følgende mål for viden, færdigheder og kompetencer, der omhandler vold og konflikt håndtering¹⁰:

Mål for grundforløbet:

- Grundlæggende viden om sikkerheds- og arbejdsmiljøorganisationen, herunder det psykiske arbejdsmiljø med fokus på trivsel og forebyggelse af vold.
- Grundlæggende viden om kommunikationsteori, herunder konflikt håndtering og kommunikation i forhold til forskellige målgrupper.
- Demonstration af metoder til involverende og konflikt nedtrappende kommunikation med borgere og pårørende.
- Møde borgere og pårørende på en etisk og respektfuld måde, herunder medvirke til at forebygge simple konflikter i jobudøvelsen.

¹⁰ Jf. uddannelsesordningen for Social- og sundhedsuddannelsen af 1. august 2015 samt bekendtgørelse nr. 500 af 22. april 2015.

Kompetencemål for hovedforløbet:

- Eleven kan anvende kommunikation som et redskab til at skabe et professionelt og tværfagligt handlerum samt til at skabe et konfliktdæmpende og voldsforebyggende miljø (Social- og sundhedshjælper).

Der er yderligere fastsat mål for de enkelte uddannelsesspecifikke fag og for elevernes praktikperiode, der er målrettet konflikthåndtering og voldsforebyggelse.

3. Igangværende initiativer til forebyggelse og håndtering af vold

I dette afsnit præsenteres en række igangværende statslige initiativer, der enten direkte eller indirekte er målrettet forebyggelse af vold og øget sikkerhed på arbejdspladser inden for social- og sundhedsområdet. De enkelte initiativer beskrives mere indgående i bilag 1. Initiativerne kan have mere eller mindre direkte betydning for voldsforebyggende arbejde, men er medtaget i det omfang, de forventes at kunne virke voldsforebyggende eller øge sikkerheden på arbejdspladser. Initiativerne spænder fra nationale handlingsplaner til borgerrettede indsatser og oplysningsmateriale til medarbejdere eller borgere.

Initiativerne er af formidlingsmæssige hensyn inddelt i fire kategorier i denne kortlægning, selvom der kan være overlappende indsatser i de enkelte initiativer: 1) Borgerrettede indsatser, 2) Uddannelses- og kompetenceudviklingsinitiativer til personale samt arbejdsmiljøindsatser, 3) Handlingsplaner, kortlægninger og tværgående initiativer samt 4) Oplysningsmateriale, håndbøger, kampagner og konferencer.

3.1 Borgerrettede indsatser

Borgerrettede indsatser vedrører initiativer, der har sigte på at styrke det voldsforebyggende ar-

bejde på botilbud eller foranstaltninger tilrettelagt til enkeltpersoner. Det vil sige initiativer, der sigter på at støtte borgere og medarbejdere i at undgå eller nedtrappe konflikter.

På social- og sundhedsområdet er der i det voldsforebyggende arbejde især fokus på at udvikle og afprøve metoder og redskaber, der understøtter borgerinddragelse og en dialogorienteret tilgang til borgeren. Der er fokus på at ændre kulturer og praksisser på botilbud – væk fra restriktiv praksis hen imod en mere kommunikerende og løsningsorienteret praksis med henblik på at fremme øget trivsel og tryghed blandt beboere og medarbejdere på botilbud. Generelt set er der et øget fokus på at arbejde recovery-orienteret med rehabilitering, hvilket kan give øgede muligheder for udslusning fra botilbud til fordel for inklusion i lokalsamfund med gradueret støtte. Øgede muligheder for udslusning kan have betydning i forhold til reduktion af uhensigtsmæssig adfærd, herunder trusler og vold.

På det sociale område har projektet "Forebyggelse af magtanvendelse på botilbud", "Styrket indsats til forebyggelse af vold på botilbud" og projektet "Særforanstaltninger" (som omhandler foranstaltninger for en enkelt person) fokus på voldsforebyggelse og øget sikkerhed. De tre projekter beskrives nedenfor:

Forebyggelse af magtanvendelse på botilbud (jf. bilag 1 nr. 2.1.2): Dette projekt er finansieret af midler fra satspuljeaftalen på psykiatriområdet for 2014-2017. I projektet udvikles og afprøves en særligt tilrettelagt undervisnings- og træningspakke for borgere og medarbejdere på tre socialpsykiatriske botilbud. Undervisnings- og træningspakken kombinerer elementer fra tilgangen Low Arousal og den evidensbaserede metode FIT (Feedback Informed Treatment).

Formålet med projektet er at reducere omfanget af truende og voldelig adfærd samt mindske behovet for brug af magt eller anden ufrivillig adfærdsregulering på de deltagende socialpsykiatriske botilbud. Desuden skal beboere og medarbejdere på botilbuddene opleve at have bedre redskaber til at forebygge konflikter og magtanvendelsessituationer.

Udviklingen og afprøvningen af den særligt tilrettelagte undervisnings- og træningspakke forventes at medføre en indsats, der:

- skaber øget refleksion og øget fokus på kommunikative kompetencer samt
- skaber øget borgeroplevet trivsel og egenkontrol.

Resultaterne forventes endvidere at kunne føre til en kulturændring på botilbuddene – væk fra restriktiv praksis hen imod en mere kommunikerende og løsningsorienteret praksis, som fokuserer på at understøtte den enkelte borgers mestring og recovery.

Styrket indsats til forebyggelse af vold på botilbud (jf. bilag 2.1.3): Projektet er finansieret af midler fra satspuljeaftalen på socialområdet for 2015-2018. Formålet med initiativet er at forebygge vold og at understøtte en bedre håndtering af voldsepisoder på botilbud og forsorgshjem samt at skabe ny viden om, hvordan man kan reducere forekomsten af voldsepisoder på disse boformer.

I projektet afprøves mestringskemaet, som er et systematisk dialogbaseret værktøj, i kombination med Brøset Violence Checklist (BVC), som er et værktøj, der er udviklet til at forudsige vold og udadreagerende adfærd inden for de næste 24 timer. Mestringskemaet fokuserer på hverdagsliv, og formålet er at øge borgerens daglige mestring. Mestringskemaet anvendes til at opnå en fælles forståelse af borgerens situation og til at opstille handleanvisninger for både borger og fagprofessionelle med henblik på at øge borgerens evne til at mestre hverdagslivet og reducere risikoen for udadreagerende adfærd.

Projektet ”Særforanstaltninger” omhandler foranstaltninger for en enkelt person (jf. bilag 1 nr. 2.1.1): En særforanstaltning er en indsats, der er målrettet borgere, der har helt særlige behov, og som ikke kan rummes og profitere af de almindelige tilbud på grund af en adfærd, der er udadreagerende, måske voldelig, selvskadende o.a. Målgruppen er børn, unge og voksne med handicap, sindslidelse eller sociale problemer, som har en problemskabende adfærd, der medfører, at de har en personalenormering på mindst 1:1 i døgnet.

Projektet er gennemført i perioden 2011-2014 og har fokus på udvikling af metoder og effektmålingsværktøjer, som kommunerne kan anvende i forbindelse med etablering af særforanstaltninger (enkeltmandstilbud). I dette projekt afprøves den særlige tilgang ”Low Arousal” for at afprøve, om denne tilgang kan reducere omfanget af udadreagerende adfærd i særforanstaltninger.

3.2 Uddannelses- og kompetenceudviklingsinitiativer til personale samt arbejdsmiljøindsatser

Udover uddannelse i voldsforebyggelse og øget sikkerhed, der gives som led i uddannelsen af pædagoger og sygeplejere (jf. afsnit 2.5 i denne kortlægning), er der på beskæftigelses- og sundhedsområdet iværksat en række initiativer målrettet arbejdsmiljøindsatser og kompetenceudviklingsinitiativer til medarbejdere, der arbejder på hospitaler, botilbud eller i de såkaldte branchegrupper "Døgninstitutioner" og "Hjemmepleje", som de benævnes på arbejdsmiljøområdet. I dette afsnit uddybes de enkelte uddannelses- og kompetenceudviklingsforløb samt arbejdsmiljøindsatser til forebyggelse af vold og øget sikkerhed.

Forebyggelsespakker til forebyggelse af vold (jf. bilag 1 nr. 2.2.1) var et beskæftigelsesorienteret initiativ, som til og med 2015 blev drevet af Fonden for Forebyggelse og Fastholdelse. Initiativet satte fokus på voldsforebyggelse og forebyggelse af voldsulykker på danske arbejdspladser.

En voldsforebyggelsespakke bestod af et forløb på seks måneder, som var målrettet den konkrete virksomhed. Initiativet havde til formål at hjælpe de ansatte til at forebygge og håndtere episoder med vold og trusler. Virksomheder inden for branchegrupperne hospitaler og døgninstitutioner og hjemmepleje, som de benævnes på arbejdsmiljøområdet, kunne søge om voldsforebyggelsespakker gennem Fonden for Forebyggelse og Fastholdelse.

Der kan ikke længere søges om voldsforebyggelsespakker.

Voldsforebyggelse gennem dialog med ledelsen (Rejsehold) (jf. bilag 1 nr. 2.2.2): Formålet med initiativet er at forebygge vold på kommunale og regionale botilbud, hospitaler mv. via en fokuseret dialog med ledelsen i kommuner og regioner. Initiativet er en del af en aftale, som den tidligere regering indgik med SF og Enhedslisten i juni 2014 om udmøntning af midler i Fonden for Forebyggelse og Fastholdelse.

Initiativet indebærer, at der gennemføres en fokuseret dialog om forebyggelse af vold på arbejdspladsen i to faser. I første fase har Arbejdstilsynet gennemført en række møder med henblik på at

afdække dilemmaer og udfordringer i regioner og kommuners arbejde med voldsforebyggelse. På baggrund af udredningen i første fase er der udarbejdet en plan for indholdet i anden fase af projektet. Det konkrete indhold for aktiviteterne i anden fase vil tage udgangspunkt i de udfordringer, der er afdækket i første fase. Første fase i initiativet har vist, at kommuner og regioner efterspørger aktiviteter, som understøtter videndeling og netværksdannelse om voldsforebyggelse på tværs af kommuner og regioner. Det er derfor besluttet, at anden fase bliver udmøntet som i alt 12 temamøder om voldsforebyggelse, som Arbejdstilsynets tilsynscentre afholder i 2015 og 2016. Temamøderne vil tage udgangspunkt i de problemstillinger, som kommunerne og regionerne har rejst under møderne med rejseholdet.

Kompetenceløft i psykiatrien (jf. bilag 1 nr. 2.2.3): I forbindelse med satspuljeaftalen på psykiatriområdet for 2015-2018 er der afsat midler til et kompetenceløft, som skal sikre flere medarbejdere med de rette kompetencer til løsningen af opgaverne i psykiatrien. Kompetencer inden for dialog, konflikthåndtering og -afværgning vil kunne reducere tilspidsede situationer og forebygge udadreagerende og evt. voldelig adfærd.

3.3 Handlingsplaner, kortlægninger og tværgående initiativer

På tværs af de forskellige områder er der iværksat handlingsplaner og kortlægninger, som direkte eller indirekte er målrettet voldsforebyggelse.

Projektet ”Vold som Udtryksform” (jf. bilag 1 nr. 2.3.1): Med satspuljeaftalen på beskæftigelsesområdet for 2014-2017 er der afsat 3,0 mio. kroner hvert af årene 2014-2017 til at videreføre projekt Vold som Udtryksform. Projektet har som overordnet målsætning at forebygge vold, trusler og chikane på danske arbejdspladser. Endvidere er målet at begrænse voldens skadevirkninger, når den finder sted.

For at nå dette mål arbejder projekt Vold som Udtryksform på at:

- tilrettelægge, igangsætte og understøtte udviklingsinitiativer og udviklingsprocesser.
- udvikle metoder, værktøjer og procedurer.
- formidle viden, forskning og god praksis osv.

Projektet indeholder et bredt spektrum af aktiviteter og formidlingsformer, som alle skal bidrage til at forebygge vold og trusler på danske arbejdspladser.

Audit af sager om vold på botilbud og forsorgshjem (jf. bilag 1 nr. 2.3.2): For at tilvejebringe øget viden om, hvordan man bedst forebygger voldsepisoder og øger sikkerheden på botilbud og forsorgshjem, er der igangsat et arbejde med systematisk at indsamle erfaringer og læring fra alvorlige tilfælde af vold på botilbud. Der gennemføres en detaljeret gennemgang af 10 konkrete voldsepisoder med henblik på at identificere tværgående risikofaktorer for, at en voldsepisode kan opstå.

Med **satspuljeaftalen på psykiatriområdet for 2014-2017** (jf. bilag 1 nr. 2.3.3) er der fokus på at styrke den forebyggende, rehabiliterende indsats og på at sikre en bedre sammenhæng og koordinering på tværs af region og kommune. Dette blandt andet for at forebygge, at mennesker med alvorlig psykisk lidelse kommer i situationer, hvor de er til fare for sig selv eller deres omgivelser.

På det sociale område hænger voldsforebyggelse i høj grad sammen med det pædagogiske arbejde med de forskellige målgrupper. Eksempelvis er der som en del af satspuljeaftalen afsat midler til, at kommuner og regioner skal udarbejde en koordineret indsatsplan for mennesker med psykisk lidelse og et samtidigt misbrug. Planen skal tilpasses den enkelte borgers behov og sikre et koordineret og et samtidigt forløb. Sundhedsstyrelsen og Socialstyrelsen har udarbejdet en vejledning til den koordinerede indsatsplan.

I **satspuljeaftalen på socialområdet for 2015-2018** (jf. bilag 1 nr. 2.3.4) er der afsat midler til et initiativ målrettet en styrket indsats til forebyggelse af vold. Der er præsenteret en nærmere beskrivelse af initiativet under afsnit 3.1. i denne kortlægning.

National handlingsplan på demensområdet (jf. bilag 1 nr. 2.3.5): På ældreområdet blev der i 2010 iværksat en national handleplan på demensområder, der blandt andet havde fokus på at forebygge uadreagerende adfærd hos mennesker med demens i plejebolig. Projektet udvikler, af-

prøver og evaluerer en ny metode¹¹ til at reducere forekomsten af udadreagerende adfærd og styrke færdigheder i personalegruppen i forhold til målgruppen. Metoden formidles efterfølgende til de øvrige kommuner i landet. Projektet er afsluttet ved udgangen af 2014.

I efteråret 2015 afsatte satspuljepartierne 470 mio. kr. fra satspuljen på sundheds- og ældreområdet for 2016-2019 til en ny handlingsplan på demensområdet. Den nye handlingsplan forventes lanceret i efteråret 2016. På nuværende tidspunkt er det endnu ikke afgjort, hvilke områder den kommende handlingsplan vil omfatte.

Kortlægning af retspsykiatrien (jf. bilag nr. 2.3.6): En faglig ekspertgruppe har i december 2015 udarbejdet rapporten "Kortlægning af retspsykiatrien: Mulige årsager til udviklingen i antallet af retspsykiatriske patienter samt viden om indsatser for denne gruppe".

3.4 Oplysningsmateriale, håndbøger, kampagner og konferencer

Der er udgivet oplysningsmateriale målrettet danske arbejdspladser, som har fokus på forebyggelse af vold på arbejdspladser. Disse tiltag har alle fokus på udbredelse og formidling af viden, budskaber, metoder og erfaringer fra arbejdet med forebyggelse af arbejdsrelateret vold. De enkelte tiltag uddybes nedenfor.

10 gode råd om forebyggelse af vold på arbejdspladsen (jf. bilag 1 nr. 2.4.1): På beskæftigelsesområdet har Arbejdstilsynet og arbejdsmarkedets parter udarbejdet 10 gode råd om forebyggelse af vold på arbejdspladsen. De 10 gode råd, som blev udgivet i januar 2014 i form af en pjece, bygger på eksisterende viden og erfaringer om forebyggelse af arbejdsrelateret vold.

Målgruppen er alle arbejdspladser, og der er et særligt fokus på arbejdspladser i den offentlige sektor.

¹¹ Metoden er en multikomponent metode udviklet af Socialstyrelsen i samarbejde med ni medvirkende plejecentre og bygger dels på centrenes egne erfaringer og dels på eksisterende international og dansk viden om forebyggelse og håndtering af udadreagerende adfærd.

De 10 gode råd bygger på seneste forskning og praktiske erfaringer fra arbejdspladser, hvor der til dagligt bliver arbejdet med at forebygge vold. Rådene handler blandt andet om at identificere og registrere volden og om, hvordan man kan bruge sin faglighed til at forebygge volden¹².

Kampagnen ”Forebyg vold på jobbet” (jf. bilag 1 nr. 2.4.2): Videnscenter for Arbejds miljø lance- rede i 2012 kampagnen, der har til formål at udbrede viden om forebyggelse og håndtering af vold og trusler om vold på offentlige arbejdspladser, herunder at give ledere og medarbejdere på offent- lige arbejdspladser viden om, hvordan vold og trusler identificeres, forebygges og håndteres på arbejdspladsen. Kampagnen er fortsat frem til 2015.

Konference om forebyggelse af vold og trusler på arbejdspladsen (jf. bilag 1 nr. 2.4.3): Be- skæftigelsesministeriet har desuden gennemført et initiativ med fokus på forebyggelse af vold og trusler på arbejdspladsen i perioden 2013-2014, som afsluttedes med en konference den 16. ja- nuar 2014. Formålet med konferencen var at formidle forskellige budskaber om og metoder til at reducere forekomsten af vold og trusler på arbejdspladsen.

Konferencen indeholdt blandt andet:

- Budskaber fra 20 års arbejde med forebyggelse af vold
- Oplæg om forskellige metoder til forebyggelse af vold
- Talkshops, hvor fire arbejdspladser fortalte om deres arbejde med forebyggelse af vold og de resultater, som de har opnået.

Projektet ”Håndtering af konflikter i pårørendesamarbejdet” (jf. bilag 1 nr. 2.4.4): På det soci- ale område har der med dette projekt været fokus på at reducere konflikter i forbindelse med pårø- rende. Som led i projektet er der publiceret en håndbog i 2011, der henvender sig til personalet på de danske plejecentre samt til beboerne på plejecentrene.

¹² Link til publikation: <http://www.forebygvold.dk/Hvad-kan-I-goere/Vaerktoejer/Undgaa-vold-paa-arbejdspladsen---10-gode-raad>

Formålet med håndbogen er at formidle viden og metoder til at forebygge og håndtere konflikter på de danske plejecentre. Håndbogen kan fungere som et lille opslagsværk for personale, der arbejder med pårørende og dermed kan komme ud for at skulle løse konflikter på fx plejecentre.

Håndbogen består først og fremmest af en række forslag til, hvordan man fra starten kan sikre et godt samarbejde med de pårørende og dermed forsøge at forebygge, at store konflikter opstår. Håndbogen indeholder også en mere teoretisk viden om konflikter og deres udvikling samt en række konkrete idéer til, hvordan man i praksis kan håndtere såvel små som store konflikter i pårørendesamarbejdet¹³.

Publikation om særforanstaltninger (jf. bilag 1 nr. 2.4.5): Socialstyrelsen udgav i maj 2014 publikationen "Særforanstaltninger – anbefalinger til god praksis for organisering, samarbejde og borgerinddragelse", der indeholder anbefalinger til hensigtsmæssig organisering af særforanstaltninger på såvel myndighedsniveau som i den praktiske gennemførelse af særforanstaltninger for borgere med udviklingshæmning og problemskabende adfærd.

Publikationen indeholder anbefalinger til og beskrivelse af god praksis i forhold til organisering af sagsbehandling og ledelse, inddragelse af borgeren, den faglige indsats og fysiske rammer. Anbefalingerne indeholder desuden inspiration til forebyggelse af vold og forbedring af sikkerheden for borgeren og dennes omgivelser, herunder personalet¹⁴.

¹³ Link til publikation: <http://shop.socialstyrelsen.dk/products/samarbejde-med-parorende-forebyggelse-og-handtering-af-konflikter>

¹⁴ Link til publikation: <http://shop.socialstyrelsen.dk/products/saerforanstaltninger-anbefalinger-til-god-praksis-for-organisering-samarbejde-og-borgerinddragelse>

4. Fysiske rammer

De fysiske rammer (både i selve boligen og i udenomsarealerne) kan have betydning for beboernes velbefindende og muligheder for en tryk tilværelse, hvilket kan mindske eventuelle frustrationer samt udadreagerende og voldelig adfærd.

På sundhedsområdet sættes der fokus på at forbedre de fysiske rammer på psykiatriske afdelinger med henblik på at forebygge konflikifulde og eventuelt voldelige situationer. Forbedringen af de fysiske rammer kan ikke stå alene, men er derimod tæt forbundet med personalets kompetencer og ressourcer i forhold til konflikthåndtering, afværgning og dialog.

På sundhedsområdet indebærer kapacitetsudbygning og modernisering af den regionale psykiatri et mærkbart løft i behandlingskvaliteten. Vold og aggression hos psykiatriske patienter kan ses i tilspidsede situationer, ikke mindst i forbindelse med tvang. Reduktion i anvendelsen af tvang vil derfor også bidrage til et mere sikkert arbejds- og behandlingsmiljø, hvor patienter og personale kan føle sig trygge.

Med **finanslovsaftalen for 2014** (jf. bilag 1 nr. 3.1) blev der afsat midler til opgradering af de fysiske rammer på lukkede psykiatriske afdelinger. Der blev desuden afsat midler til konkrete partnerskaber med regionerne om nedbringelse af anvendelsen af tvang. Målet omfatter blandt andet en halvering af bæltefiksering frem mod 2020. Nedbringelsen af tvang vil samtidig bidrage til et mere sikkert og trygt arbejdsmiljø.

Sundheds- og Ældreministeriet indgik i efteråret 2014 partnerskab med hver enkelt region, hvor regionen beskriver planen for reduktion af tvang. Realiseringen af målet om halvering af tvang skal gennemføres uden, at der sker substitution mellem forskellige tvangsindgreb. Der sker en løbende opfølgning på partnerskaberne.

Med **satspuljeaftalen på psykiatriområdet** for 2015-2018 (jf. bilag 1 nr. 3.2) er der afsat midler til udbygning af kapaciteten i psykiatrien. Moderne fysiske faciliteter og rammer kan sikre bedre adgang til udearealer mv. og kan dermed være med til at reducere konfliktsituationer. Aftalens initiativer kan på den baggrund bidrage til et mere sikkert arbejds- og behandlingsmiljø, hvor både patienter og personale føler sig trygge. Satspuljepartierne er enige om, at kapacitetsudbygning og kompetenceudvikling af personalet skal bidrage til en mere systematisk inddragelse af patienter og pårørende. Velinformede patienter udviser bedre efterlevelse af og større tilfredshed med behandlingen samt bedre behandlingsresultater. Der er samtidig vist en sammenhæng mellem afsnit, der har høj grad af patientinddragelse, og som også anvender mindre tvang. En højere grad af patientinddragelse kan bidrage til, at patienten får medindflydelse, medansvar, større handlekraft og konkrete værktøjer til at agere hensigtsmæssigt i svære situationer.

Med **satspuljeaftalen på socialområdet for 2015-2018** (jf. bilag 1 nr. 2.3.4) er der afsat midler til at ombygge og indrette plejeboliger mv., så de skaber de bedst mulige rammer for en god hverdag for beboere med demens. Der gives tilskud til ombygninger og nyindretninger af plejecentrets bolig- og fællesarealer, så de fysiske rammer i højere grad imødekommer demente menneskers behov og dermed skaber øget tryghed og livskvalitet for beboere med demens.

Med **aftale om satspuljen på psykiatriområdet for 2014-2017** (jf. bilag 1 nr. 2.3.3) er der afsat midler til forsøg med bæltfri/tvangsfrie afdelinger, der giver de psykiatriske afdelinger erfaringer med afskaffelse af fysisk tvang på udvalgte, lukkede afsnit i en forsøgsperiode. Midlerne skal bl.a. anvendes til at etablere et behandlingsmiljø på afsnittene, der forebygger situationer, hvor tvang ellers ville have været anvendt – fx kognitiv miljøterapi, aktiviteter, deeskalerings- og timeout muligheder samt øget patient- og pårørendeinvolvering. Desuden er der afsat midler til igangsættelse af forsøg med etablering af akutteams i flere regioner med henblik på at belyse effekten af metoderne ved at gennemføre en effektevaluering. Formålet er at sikre en specialiseret indsats til mennesker med psykiske lidelser i skrøbelige situationer, eksempelvis i den akutte fase eller lige efter indlæggelse. Der afsættes med satspuljen desuden midler til at afprøve brugen af tværfaglige teams om medicin i hver af de fem regioner, som vil kunne tilbyde rådgivning og hjælp til personalet på sygehusafdelinger, i praksissektoren og i den kommunale indsats om medicinering. Et fokus på medicinering og et kendskab til medicinhåndtering blandt personale og beboere på botilbud har betydning for at forebygge vold og opkørte situationer.

Sundheds- og Ældreministeriet har desuden indgået partnerskaber med regionerne om nedbringelse af tvang, som ligeledes vil bidrage til et mere sikkert og trygt arbejdsmiljø.